

HRADBY

Hradby, město, trh: trojjediná zárodečná buňka. Jedno bez druhého a třetího nevznikne, a pokud vznikne, pak skomírá.

Hradby znamenaly ochranu, vymezený prostor suverenity i symbol význačného postavení města. Nesměl je stavět ledaskdo, právo k jejich stavbě udílel panovník, obvykle bylo spojeno s příštími výsadami pro městské obyvatele.

Obchodní karavany pochopitelně vyhledávaly bezpečí hradeb. Vítány byly nejen kvůli importovanému zboží: hospodským přinášely tržbu, radním a případně i panovníkovi cenné informace. Varování před výbojným sousedem, zprávy o chorobách a pohromách – suplovaly tak budoucí tiskové agentury a leckdy i budoucí tajné agenty.

Původně obklopoval pražská hradiště val z hlíny, silnými trámcí zpevněný. V polovině 11. století dal kníže Břetislav vystavět pás kamenných hradeb. I v hradních prostorách kolem pahorku Žiži se pilně stavělo. (Žiži: žároviště, obětiště, otevřené krematorium. V případech deště oběti i pohřby odpaďají.) Jak ovšem přibývalo různých budov a kostelů, začalo být pro trhy na Hradčanech těsno. A cesta Opyší je přece jen dosti strmá. Bylo zkrátka na čase vyhledat pro tržiště jiný, nicméně též bezpečný prostor.

Teď teprve přišla řádně k užítku rázná činorodost, kterou Přemyslovci zdědili po prabábě Libuši. (Pokud existovala.) V neděli 28. září vyvraždili na Libici konkurenční rod Slavníkovců. Tento správně načasovaný diplomatický akt upev-

nil jejich vlastní postavení, a navíc jim teď připadlo území na pravém břehu Vltavy, které nutně potřebovali pro další rozvoj města.

Využití pravobřežních rovin se sice trochu protáhlo, nicméně neuběhlo ani století a exportéři na evropských veletrzích si sdělovali, že ve městě Praze poblíž brodu přes řeku bylo zřízeno rozsáhlé nové tržiště, opatřené přílehlým dvorcem, který je dobře hrazený (tedy dvorec otýněný, řečený též Týnský dvůr) a je s veškerým komfortem pánům dovozcům k dispozici.

Poplatek za zboží, muly a koně, zpočátku vyžadovaný, časem nahradilo clo za zboží, tehdy po německu nazývané *Ungeld*. Název Ungelt dostal pak celý dvorec; i na Týnský dvůr se však v Praze doptáte.

Když teď měli nový trh za řekou, aby se k němu od hradu ráchali brodem. A to se jim nechtělo. Zřídili nízký dřevěný most, takovou delší lávku, ale s tou si roku 1159 poradila povodeň. Bylo na čase pomýšlet na cosi bytelnějšího.

Most, který pak postavili, se podobal onomu přes Dunaj, který doposud slouží v Řezně. Měl jedenadvacet oblouků a na obou koncích bránu – tu Malostranskou známe. Nazvali ho Juditin, podle choti Vladislava II., který právě panoval. Název to prý nebyl *honoris causa*, královna si jej poctivě zasloužila, protože na ten most *ve prospěch země a pro větší slávu boží* dala vlastní peníze.

Vypráví se, že stavitel byl Vlach, měl dlouhé cizokrajné jméno, a jelikož si je zdejší lidé špatně pamatovali, přezdívali mu podle plnovousu Bradáč. Na jednom z mostních pilířů Bradáč svou vlastní tvář zobrazil do kamene. Později, když se stavěl další most, vousatý portrét snali a přemístili do nábrežní zdi. Ať je to skutečně Italův autoportrét, nebo jen svérázné označení, kam kdysi při povodni dosáhla voda, dívá se Bradáč na proud řeky už dobrých osm století. Za ten čas nějaké vody uteklo!

Juditin most sloužil a ovšem také chátral. Hrnuly se přes něj povozy i davy, stáda ovcí, stáda dobytka, kry zjara bušily na jeho pilíře. Lijáky z léta 1250 katastrofálně narušily zdivo bran: když pak v prosinci téhož roku chtěl pod Malostranskou mosteckou věží projet na koni rytíř Pertold z Pertoltic, dva havrani (dle jiných krkavci) na něj shodili uvolněný kámen. Rytíř to nepřežil, ocitl se v dobové černé kronice.

Možná i tento smrtelný úraz přiměl Václava I., aby roku 1253, v posledním roce své vlády, bohatě obdaroval řád křižovníků, kteří měli klášter poblíž mostu. Zároveň s darem je pověřil trvalou péčí o most. *Fratres pontificies*, mostní bratři, jak se jim pak říkalo, svého svěřence opatrovali i vlastníma rukama. Ti mladší z nich se naučili lámat a opracovávat kámen, sami prý dokázali vyměnit poškozené kvádry pilířů. Když se pak za povodně roku 1272 část mostu uprostřed řeky zřítila, rozešli se mostní bratři po Čechách sbírat milodary na opravu.

Z toho, o čem tu dosud byla řeč, může snad vzniknout představa, že Praha tehdy tvořila jen osamělý ostrov v moři lesů, v liduprázdnu. Ještě tak Chrasten, Vyšehrad, těch třicet honů proti proudu Vltavy – jinak pusto. Jenže to by byl omyl. Všude kolem žily svůj život bližší i vzdálenější samostatné osady. Některá jména jsou nám povědomá: Braník, Břevnov, Dejvice, Hostivař, Nusle, Rožtyly, Ruzyně, Strašnice, Střešovice... Když rostly staroměstské hradby, část nejbližších osad město pojalo, například vesnici německých kupců při kostele svatého Havla. Jiné obce zůstaly venku před hradbami. Nejhuř dopadl Újezd svatého Martina, ten tehdy přišel o zánovní kostel. Obec za vraty, kostel ve městě, hradební zeď k němu těsně přilepená. Staroměstské opevnění (solidní, až jedenáct metrů vysoké, jelikož tehdy hrozil tatarský vpád) je dávno totam, dodnes ale máme v Praze kostel *svatého Martina ve zdi*. Tak mu říkáme, byť málokdo ví proč.

Po výstavbě staroměstských hradeb došlo i na rekonstrukci opevnění Hradu. O kvalitě provedených prací si troufám pochybovat: kronikář zaznamenal, že dne 23. června 1280 lijavec vyvrátil hradby na Hradě pražském u kostela svatého Jiří, podemlel od základu hradební zeď na severní straně a strhl ji do potoka Brusnice. To vše dva roky poté, co hradbu přestavěli a údajně zpevnili. (Doufejme, že ještě byla v záruční lhůtě.)

Člověk, vydaný napospas nástrahám velkoměsta, si závislivě pomyslí, že si Praha v objetí hradeb žila jako v pokojíčku. Pochybné živly stráž prostě nevpustila, v deset večer se zamklo, ještě hodinku směli za poplatek vstoupit boční brankou pěší opozdilci. Jezdcům s koněm a povozům nezbývalo, než čekat do rána. Vynutit si otevření brány nebo i jen boční branky násilím by přišlo draho: na přestupky u hradeb se vztahoval trest dvakrát vyšší, než byla sazba za stejný čin ve městě. V zájmu nočního klidu naši předkové dokonce i některé ulice po setmění zatahovali: řetězem ode zdi ke zdi. (Řetězy se ovšem kradly, neboť železo bylo drahé. Přistižený zloděj řetězů obvykle býval popraven.)

Ani klid a bezpečí opevněného města nemůžeme brát tak doslova. Praha byla mnohokrát obléhána, hradby náporu odolávaly, dokud ovšem někdo zevnitř nepootevřel bránu. Za úplatek, za slíbené výsady, někdy nezištně ze sympatie.

Roku 1310, v čase handrkování o český trůn (po vraždě posledního Přemyslovce), pronikli za hradby cizí vojáci během jediného čtvrtletí dvakrát. V říjnu Míšňané, vojsko uchazeče o trůn Jindřicha z Korutan, začátkem prosince pak vojsko Jana Lucemburského.

Lucemburkovi uvolnili cestu staroměstští řezníci: sekerami na čtvrcení dobytčat rozbili vrata brány na Františku. Nový král učinil dalším vpádům přítrž, alespoň načas přinesl do města klid. Řezníci udělali dobře, že ho vpusti-

li: bez Jana bychom neměli Karla, jemuž říkáváme Otec vlasti.

Ještě na jedny kameny, významné, i když skromné, bychom tu neměli zapomenout: na dlažbu. Praha patřila mezi první evropská města, kde se dláždilo. Kaprova ulice byla vydlážděna už ve 13. století. Jan Lucemburský počátkem století čtrnáctého věnoval staroměstským měšťanům veškeré clo z vína a mýtné za každý vůz, který přijel do města, pod podmínkou, že získané peníze využijí na dláždění. Jen vozy, které přivážely kameny, byly od tohoto poplatku osvobozeny.